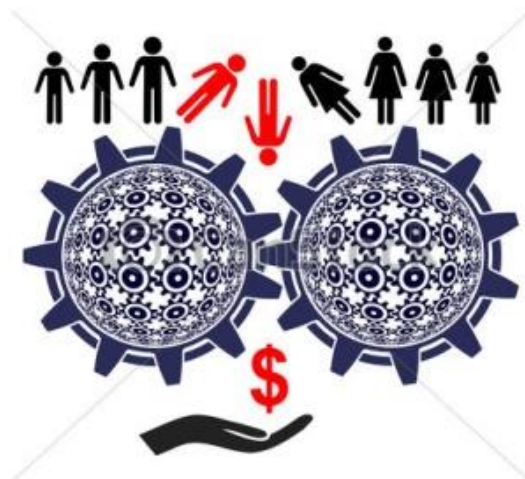

AANPAK ARBEIDSUITBUITING IN DEN HAAG

Vervolgproject van FairWork en SHOP

1 januari 2018 – 31 december 2019

© Can Stock Photo - csp27815577

FairWork
Meeuwenlaan 98
1021 JL Amsterdam
T: 020-7600809
www.fairwork.nu

SHOP
Herengracht 20
2511 EH Den Haag
T: 070-3614747
www.shop-den Haag.nl

1. ACHTERGROND

Arbeidsuitbuiting is een vorm van mensenhandel. Slachtoffers worden met behulp van diverse dwangmiddelen uitgebuit en werken onder zware omstandigheden: lange uren, weinig loon, vaak gevaarlijk en zwaar werk. Ze zijn veelal afhankelijk van de werkgever als het gaat om huisvesting, vervoer en soms ook de werk- en verblijfsvergunning. Hierdoor kunnen ze niet zomaar ontsnappen aan de situatie.

In Nederland is arbeidsuitbuiting minder zichtbaar dan uitbuiting in de seksindustrie. Ongeveer 20% van de mogelijke slachtoffers van mensenhandel die gemeld worden bij CoMensha is uitgebuit in reguliere arbeid of diensten, dat betekent 200-300 personen per jaar. De laatste Global Slavery Index schat dat er in Nederland jaarlijks 17.000 mensen slachtoffer worden van moderne slavernij. De Nationaal Rapporteur Mensenhandel geeft aan dat ten minste 6250 mensen per jaar slachtoffer zijn. Dit betekent dat het grootste gedeelte niet zichtbaar is en dat veel slachtoffers geen toegang hebben tot hun rechten en tot ondersteuning. Daar willen FairWork en SHOP in de regio Den Haag wat aan doen.

SHOP biedt in de regio al lange tijd psychosociale begeleiding aan slachtoffers van mensenhandel en is zorgcoördinator en onderdeel van de ketenaanpak mensenhandel. Sinds enkele jaren werkt SHOP samen met FairWork aan de aanpak van arbeidsuitbuiting in Den Haag. We informeren en ondersteunen (mogelijke) slachtoffers en geven voorlichting en trainingen aan stakeholders. De komende jaren willen we deze activiteiten graag voortzetten en verder uitbreiden.

Resultaten eerdere activiteiten

De gemeente Den Haag heeft in 2016 opdracht gegeven voor een verkenning van het thema arbeidsuitbuiting. In het kader hiervan hebben FairWork en SHOP gesproken met stakeholders, migrantenorganisaties en met arbeidsmigranten zelf. Uit deze gesprekken wordt duidelijk dat arbeidsuitbuiting voorkomt in Den Haag en dat het belangrijk is om vanuit de gemeente concrete activiteiten vorm te geven om dit probleem aan te pakken. Aanbevelingen uit de verkenning zijn o.a. gericht op training en bewustwording, zowel van migranten en migrantenorganisaties als van professionals die uitbuiting kunnen tegenkomen. Daarnaast wordt gepleit voor verder verkennend onderzoek naar de arbeidssituatie van specifieke (migranten)groepen in de gemeente.

De gemeente Den Haag heeft naar aanleiding van de verkenning het thema arbeidsuitbuiting op de agenda gezet en ook SHOP en FairWork gevraagd een verdere bijdrage te leveren in de aanpak. In 2017 hebben beide organisaties vorm gegeven aan een gezamenlijke aanpak met betrekking tot voorlichting en informatie en verdere verkenning onder verschillende doelgroepen. De samenwerking ten behoeve van de ondersteuning van slachtoffers is verder versterkt. Deze activiteiten willen we in 2018 en 2019 graag voortzetten, om zo de continuïteit te behouden en door te kunnen pakken. De zaadjes die de afgelopen periode geplant zijn moeten tijd krijgen om te rijpen en uit te groeien tot iets moois.

Een greep uit de resultaten in 2017:

- De wetwinkel in Den Haag is getraind in het begeleiden en ondersteunen van arbeidsmigranten, met ondersteuning van arbeidsrechtadvocaat James Helmer van Dijkgraaf Advocaten. Ook met IDHEM zijn verdere afspraken gemaakt voor samenwerking op dit thema.
- Er is een grote groep migrantenorganisaties benaderd en voorgelicht over het thema. Meerdere organisaties hebben concrete activiteiten georganiseerd waar we vanuit het

project aanwezig konden zijn met informatie en advies. Ook via moskeeën hebben we gesprekken gevoerd met sleutelfiguren vanuit de Marokkaanse gemeenschap. Veel migrantenorganisaties zijn geïnteresseerd in verdere voorlichting en training op het gebied van arbeidsuitbuiting en mensenhandel, maar dit leidt nog niet direct tot een toename in het aantal meldingen van mogelijke slachtoffers. Onze ervaring leert dat dit tijd nodig heeft: tijd om vertrouwen te krijgen in SHOP en FairWork, tijd om de achterban ook te betrekken en te informeren, en tijd om vertrouwen te krijgen in het eigen kunnen om signalen te herkennen en door te geven.

- Binnen diverse groepen is een verdere verkenning gedaan naar de problematiek. Er zijn gesprekken gevoerd met statushouders in Den Haag, die aangeven nog weinig informatie te krijgen over arbeidsrechten, terwijl ze daar wel behoefte aan hebben. Er spelen diverse problemen op het gebied van werk, waaronder bijvoorbeeld afhankelijkheid van de gemeenschap, zeer slechte omstandigheden met nulurencontracten, misbruik van werkervaringsplaatsen en andere problemen.
- Er is in de regio Den Haag gesproken met vier organisaties die cliënten hebben met LVB problematiek. Twee organisaties zijn specifiek gericht op de gedwongen jeugdzorg met open en gesloten groepen. De twee andere organisaties werken meer vanuit het vrijwillige kader en zien cliënten van alle leeftijdsgroepen. Uit de interviews komt naar voren dat deze doelgroep kwetsbaar is voor arbeidsuitbuiting en criminele uitbuiting.

We zien dat het belangrijk is om vanuit deze resultaten een verdiepingsslag te maken en nog concreter aan de slag te gaan. Daarbij willen we niet alleen de stad in haar geheel als uitgangspunt te nemen, maar juist naar de wijken te trekken. Op wijkniveau zijn netwerken sterker, contacten vaak laagdrempeliger en resultaten concreter zichtbaar. Daarom zullen SHOP en FairWork zich de komende jaren vooral op dat wijkniveau richten.

2. DOELSTELLINGEN 2018-2019

In de periode 1 januari 2018 – 31 december 2019 willen SHOP en FairWork verder werken aan een gerichte aanpak van arbeidsuitbuiting op wijkniveau in Den Haag, gericht op bewustwording van migranten en migrantenorganisaties en concrete activiteiten gericht op empowerment en ondersteuning. Het algemene doel van deze activiteiten is het voorkomen en bestrijden van arbeidsuitbuiting in Den Haag.

De doelstellingen voor 2018 en 2019 zijn:

- Een wijkgerichte aanpak ontwikkelen op het gebied van arbeidsuitbuiting in Den Haag;
- Bewustwording van specifieke migrantengroepen en –organisaties op het gebied van arbeidsrechten in Nederland, risico's van uitbuiting en mogelijkheden voor ondersteuning;
- Ontwikkeling van specifieke hulpmiddelen voor de empowerment van migranten op het gebied van arbeidsrechten;
- Voortzetting van een pilot op het gebied van compensatie voor slachtoffers uit Den Haag;
- Intensivering van training, scholing en consultatie mogelijkheden voor organisaties die met LVB cliënten werken;
- Verder inzicht in het vóórkomen van arbeidsuitbuiting in de regio Haaglanden

3. WAT GAAN WE DOEN?

Vanuit de specifieke rol van SHOP en FairWork in de signalering en ondersteuning van slachtoffers gaan we de komende twee jaar aan de slag met een wijkgerichte aanpak, versterking van het

netwerk, verdere bewustwording van migranten(organisaties), en empowerment van arbeidsmigranten.

Wijkgerichte aanpak

Door op wijkniveau te werken wordt het mogelijk een breed netwerk te betrekken in dit project: wijkagenten, sociale wijkteams, sleutelfiguren van migrantenorganisaties en welzijnsinstellingen. We denken in eerste instanties aan de wijken Schilderswijk, Laakkwartier, Transvaal en Centrum. In de wijken gebeurt het, en de stakeholders die op wijkniveau actief zijn hebben de meeste kennis van de omstandigheden waarin de verschillende groepen verkeren. Maar ze hebben te weinig kennis van de bestaande mogelijkheden die de ketenaanpak in Den Haag biedt. De bedoeling is de twee niveaus (wijkgericht en stedelijk) elkaar te laten versterken. Er zijn specifieke locaties, die iedereen in de wijk kent, maar die op stadsniveau minder in beeld zijn. Wijkagenten bijvoorbeeld zien heel veel, maar kunnen zelf weinig doen. Ook de wetswinkels hebben spreekuren in deze wijken. We willen het netwerk in de wijk toegankelijk maken, aansluiten bij wat er al is en dat inzetten voor de aanpak van arbeidsuitbuiting in Den Haag. Een wijkgerichte aanpak zorgt ook voor een meer persoonlijke benadering, waarbij de doelgroep direct benaderd en betrokken wordt. Hulpverleners en wijkagenten zouden meer en sneller gebruik kunnen maken van de aanwezige kennis en bijvoorbeeld vaker de zorgcoördinator van SHOP voor consultatie kunnen benaderen.

Op wijkniveau wordt ook duidelijk dat het thema mensenhandel en arbeidsuitbuiting raakt aan andere thema's, zoals huiselijk geweld en ondermijning. Door dit zichtbaar te maken, kan gewerkt worden aan ontschotting en een gezamenlijke aanpak. Veel strategieën die effectief zijn voor de aanpak van huiselijk geweld bijvoorbeeld, kunnen ook gebruikt worden voor de aanpak van mensenhandel. Ook de positie van kinderen van arbeidsmigranten en kinderen die zelf uitgebuit worden is een aandachtspunt in deze volgende fase.

Door de komende tijd te experimenteren met een wijkgerichte aanpak in specifieke wijken waar al een basisinfrastructuur bestaat, kan een methodiek ontwikkeld worden die daarna kan worden uitgerold in andere wijken.

Bewustwording van migrantenorganisaties en hun achterban

Veel migranten hebben veel geïnvesteerd om hier aan het werk te komen en nemen slechte werkomstandigheden vaak voor lief. Vooral voor de ongedocumenteerde migranten is het moeilijk om open te zijn over uitbuiting, aangezien zij zich niet vrij op de Nederlandse arbeidsmarkt kunnen bewegen en dus veel bescherming nodig hebben als zij hun verhaal doen. Dit is een belangrijk aandachtspunt voor het project. Ondanks deze barrières willen we migranten van binnen en buiten de EU blijven informeren over hun rechten.

Specifieke groepen migranten worden in het project geïnformeerd over hun arbeidsrechten met behulp van sociale media, online fora en persoonlijk contact tijdens bijeenkomsten en andere activiteiten. We zullen ons blijven richten op de Oost-Europese, Filipijnse en Indonesische arbeidsmigranten, aangezien dit grote groepen zijn in Den Haag en er ook actieve migrantenorganisaties zijn die een rol zouden kunnen spelen. Ook de groep statushouders zal tijdens dit project specifieke aandacht krijgen. FairWork zet haar cultural mediators in, die in hun eigen migrantengemeenschap informatie kunnen verspreiden. Waar mogelijk zullen specifieke bijeenkomsten worden belegd voor een specifieke groep of bij een bepaalde werkplek of woonvoorziening. Met betrekking tot de doelgroep Chinezen zal het projecten aanhaken bij het project van SHOP 海安 Haags Welzijn.

De cultural mediators worden intensief getraind en begeleid. Zij krijgen training op het gebied van gesprekstechnieken, outreach, herkennen van signalen, juridisch kader, e.d. Ook zullen voor het project nog nieuwe cultural mediators worden geworven, zodat de capaciteit en bereikbaarheid verbetert. Om cultural mediation zo effectief mogelijk te laten zijn, zal tijdens het project ook voortdurend onderzocht worden wat de beste kanalen en strategieën zijn om arbeidsmigranten te bereiken. Door cliënten zelf actief te betrekken bij het werk, worden meer en betere resultaten geboekt. De cultural mediators zullen in deze nauw samenwerken met de zorgcoördinatoren van SHOP.

We richten ons op migrantenorganisaties en de schil eromheen. Tijdens het project willen we concreet inzoomen op het effect van de voorlichtingen. Zijn er ook daadwerkelijk meer meldingen? Welke drempels zijn er die nog weggenomen moeten worden? Op die manier zorgen we voor concrete resultaten.

Waar mogelijk zullen we ook de ambassades van de verschillende migrantengroepen betrekken om te bespreken hoe zij informatie en ondersteuning kunnen bieden aan hun onderdanen. Met name de ambassades van Indonesië, Filippijnen en diverse Oost-Europese landen hebben in het verleden laten zien op te willen komen voor de rechten van hun burgers.

Empowerment van de doelgroep

Voor FairWork en SHOP is het belangrijk dat arbeidsmigranten zelf op kunnen komen voor hun rechten. Informatie over rechten is een eerste stap, maar concrete handvatten om rechten te claimen is ook nodig. Samen met de migranten zelf willen beide organisaties strategieën en hulpmiddelen ontwikkelen om de positie van migranten te versterken. Ook willen we experimenteren met concrete interventies om situaties van afhankelijkheid en dwang te doorbreken. Hierbij zal gebruik gemaakt worden van al bestaande methodieken zoals Eigen Kracht van SHOP en zal aandacht besteed worden aan de verschillende uitgangssituaties voor bijvoorbeeld EU- en niet-EU-migranten.

We denken bijvoorbeeld aan de inzet van eerder ontwikkelde materialen, zoals een urenregistratieboekje of –kaart, voorbeeldbrieven om bijvoorbeeld achterstallig loon te claimen, stappenplannen voor diverse onderwerpen. Deze materialen zijn in diverse talen beschikbaar, en zullen voortdurend getoetst worden op bruikbaarheid en effectiviteit. De vrijwilligers zullen getraind worden om met deze materialen te werken en de doelgroep actief te betrekken bij de evaluatie ervan.

Eén van de onderwerpen die we expliciet aan bod willen blijven laten komen is het claimen van achterstallig loon en schadevergoeding. Nu constateren FairWork en SHOP dat veel slachtoffers geen gebruik maken van deze mogelijkheid, omdat de eigen bijdrage voor advocaatkosten te hoog zijn of omdat ze geen vertrouwen hebben in het resultaat. Door tijdens het project een aantal pilotzaken voor de (civiele) rechter te brengen, willen we laten zien dat compensatie wel degelijk tot de mogelijkheden behoort en dat het belangrijk is om deze rechten ook te claimen. En daarmee wordt ook een signaal aan de uitbuiters afgegeven.

Specifieke aanpak LVB groep

SHOP werkt op casuïstiekniveau met LVB organisaties. Uit de interviews komt het volgende beeld uit: er is bij deze groepen veel aandacht voor loverboyproblematiek. Alle medewerkers zijn bekend met de signalen en er wordt specifiek aandacht besteed aan preventie. De organisaties geven ook aan dat deze problematiek voorkomt binnen de groep die ze in begeleiding hebben. Arbeidsuitbuiting en

criminele uitbuiting staan niet op de agenda en maar twee van de vier organisaties geven aan dat ze in het verleden cliënten hebben gehad die hiermee in aanraking zijn gekomen. Opvallend genoeg geven ze allemaal aan dat het zeer waarschijnlijk is dat het veel meer voorkomt dan nu wordt gezien. Vooral de mensen op de vloer hebben behoefte aan extra kennis. Ze geven aan de signalen niet te kennen en ook niet te weten wat ze precies kunnen doen als er sprake is van uitbuitingssituaties. In recente zaken kwamen de signalen rondom mensenhandel pas naar voren aan de hand van andere problemen. Cliënten herkennen het niet als ze worden uitgebuit omdat ze niet weten wat “normaal” is. Hoe kan een cliënt iets bespreekbaar maken wat hij zelf niet herkent? De signalerende taak van de hulpverlener is in dit geval dus erg belangrijk en zou moeten rusten bij degenen die het meest met de cliënten in aanraking komen.

Het simpelweg aanhalen van de banden tussen organisaties gespecialiseerd in mensenhandel en organisaties die veel werken met de groep met LVB problematiek, kan al veel winst opleveren. Dit is inmiddels gebeurd op het onderwerp seksuele uitbuiting. Met betrekking tot de andere vormen van mensenhandel is er behoefte op expertise in te roepen maar men weet niet goed waar men terecht kan. Bij uitbuitingssituaties moet het gewoon duidelijk zijn waar de organisaties die met de doelgroep werken met hun vragen terecht kunnen of met wie ze een casus kunnen bespreken.

Een trainingsaanbod voor medewerkers en cliënten van de organisaties die in Den Haag met LVB cliënten werken met betrekking tot het onderwerp. SHOP heeft al een aanbod op het gebied van seksuele uitbuiting voor deze groep. FairWork heeft een aanbod van trainingen op het gebied van overige vormen van uitbuiting. De bestaande trainingen zullen aangepast worden op arbeidsuitbuiting. De zorgcoördinatoren voor SHOP (18+ en 18-) zullen de samenwerking met de instellingen intensiveren zodat medewerkers uit de organisaties bekwaam worden op het gebied van signalering en een duidelijk gesprekspartner hebben waar ze met hun vragen terecht kunnen. Ook worden ze geholpen in het opstellen van protocollen die bij vermoedens van uitbuiting gevolgd kunnen worden. Voor cliënten worden er (op hen afgestemde) trainingen ontwikkeld om hen de basiskennis bij te brengen die nodig is om voor jezelf te kunnen zorgen op de werkvloer. Het trainingsaanbod voor medewerkers en cliënten zal regelmatig herhaald moeten worden. Een onderwerp dient levend gehouden te worden en meermaals onder de aandacht te komen om ingebed te kunnen raken in de werkwijze.

4. VERWACHTE RESULTATEN

Aan het einde van het eerste projectjaar verwachten we de volgende resultaten te hebben behaald:

- Een opzet voor een wijkgerichte aanpak van arbeidsuitbuiting gebaseerd op ervaringen in tenminste twee wijken in Den Haag;
- Ten minste 5.000 arbeidsmigranten geïnformeerd over hun rechten en over de risico's van uitbuiting en mogelijkheden voor ondersteuning
- Ten minste 20 (migranten)organisaties voorgelicht over het herkennen van signalen van arbeidsuitbuiting
- Ten minste twee nieuwe empowermenttools ontwikkeld ter verbetering van de arbeidspositie van migranten in Den Haag
- Ten minste twee procedures opgestart door mogelijke slachtoffers voor het verkrijgen van compensatie
- Aanpassing van bestaande training voor de medewerkers en cliënten uit het LVB groep
- Uitvoering van tenminste twee trainingen voor medewerkers en twee trainingen voor cliënten;

- Een opzet voor structurele consultatiemogelijkheden met de zorgcoördinatoren;
- Een basis voor de inhoud van de protocollen waarbij medewerkers van organisatie die met de LVB doelgroep werken snel en effectief bij vermoedens kunnen handelen.

5. BEGROTING

Hieronder is een overzicht opgenomen van de begrote kosten voor de uitvoering van de verschillende activiteiten in het eerste projectjaar.

KOSTEN PER ACTIVITEIT	# UUR	BEDRAG
<i>Wijkgerichte aanpak</i>		
Personeelskosten (1)	400	32.000
Vrijwilligersvergoeding (2)		500
Activiteitenkosten (3)		3.500
Reiskosten(4)		500
<i>Bewustwording binnen migrantengemeenschappen</i>		
Personeelskosten	400	32.000
Vrijwilligersvergoeding		500
Materiaalkosten (5)		500
Activiteitenkosten		3.000
Reiskosten		500
<i>Empowerment van migranten</i>		
Personeelskosten	325	26.000
Materiaalkosten		1.000
<i>Specifieke aanpak LVB groep</i>		
Personeelskosten	325	26.000
Materiaalkosten		4.000
Totale kosten		130.000

(1) Personeelskosten zijn berekend met een uurtarief van € 80,-

(2) Vrijwilligersvergoeding bestaat uit vergoeding van reis- en andere onkosten en aanvraag VOG

(3) Activiteitenkosten zijn bedoeld voor specifieke activiteiten op wijkniveau en met migrantenorganisaties, zoals een bijeenkomst, voorlichtingen e.d.

(4) Reiskosten betreft de reiskosten voor de medewerkers van FairWork en SHOP.

(5) Materiaalkosten betreft opmaak en print van specifieke materialen die ingezet worden in voorlichting en voor empowermentactiviteiten